לעילוי נשמת
בניהו יעקובי בן יובל ואירית
נלב"ע ח"י תמוז ערב שבת קודש פרשת פינחס תנצב"ה

מעיין גני"ם

בשם ה' נעשה ונצליח
גליון מס' 39
פרשת תולדות

פרד"ס התורה בפרשת השבוע בעריכת הרב נעם יעקבי שליט"א

להקדשות ותרומות ולקבלת העלון במייל: n0506933962@gmail.com פל: 0506933962

רגע של תאוה גובה מחיר כבד

"ויאמר עשיו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום הזה כי עייף אנוכי". "ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי". "ויעקב נתן לעשיו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשיו את הבכורה". (בראשית כה ל-לד) **"ויעקבני זה פעמיים את בכורתי לקח" וכו'.** (בראשית כז, לו).

כל המפרשים מתחבטים ותמהים בפרשיה זו של מכירת הבכורה תמורת נזיד עדשים. שנראה הדבר מאד מוזר ובלתי מובן, הן מבחינה הגיונית והן הלכתית. כדלהלן:

א) האם אין כאן מקח טעות במכירה זו? שהרי יש כאן הרבה יותר מאונאה [יותר משלשית].

ב) מה ראה עשיו לשטות זו ? ששוטה שבשוטים לא היה עושה. לוותר על הבכורה [העולם הבא] תמורת תבשיל עדשים?!

אמנם שמעתי על מקרה דומה שהיה לא מזמן והופיע בעתונות המקומית של מדינת מונקו שבעיר מונטה-קרלו, הידועה כאחת הערים היקרות והעשירות בעולם. המדובר באיל-נפט סעודי [מיליארדר], כשסיים לשרוף את כספו באחד ממקומות ההימורים, היה זה לאחר חצות הליל, תקף אותו בולמוס לאכול שקשוקה [תבשיל ביצים עם עגבניות, וחריף] וכמי שאחזו אמוק אץ אל המסעדה שהיתה ממוקמת במלון בו שהה, ופנה אל אחד מעובדי המטבח, שיבשל לו מנה גדושה של שקשוקה [אגב, צבעו אדום]. אך העובד השיב בלאו! המטבח סגור! ללא שהיות חדר אל משרדו של המנהל האחראי והפציר בו שיפעיל את עובדיו להכין לו מבוקשו. אך גם המנהל לא שעה להפצרותיו והודיע לו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, כי חבל על המאמץ. היום אין שקשוקה! הערבי הסעודי, שניחוח השקשוקה עלה בדמיונו למוחו, לא וויתר ועשה מעשה שהרעיש את מדינת מונקו השקטה. שלף מכיסו את המכשיר הזעיר, טלפון נייד והתקשר אל בעל המלון, והציע לו הצעה שאי אפשר לסרב לה. לרכוש את המלון במחיר מפולפל הרבה יותר משוויו.

בעל המלון התפתה להצעה ואכן סגר איתו עוד באותה השעה את העיסקה. ובעוד שהדיו על החוזה היה לח, מיהר אל האחראי במטבח ותבע ממנו בתוקף סמכותו החדש, להפעיל את המטבח. ולאחר שהראה לו את החוזה החתום, מיהר המנהל והכין לו מנה גדושה של שקשוקה. והפעם עם תוספות כיד המלך. לאחר שנתן פורקן ליצר התאוה כולו, וכילה את התבשיל, החל מעט להתפכח ושב אל עצמו, ויצעק צעקה גדולה ומרה. מה עשיתי, ומה לי ולמלון. ולהשיב לקדמותו לא ניתן היה. וכמו שאומרים "טיפש נשאר טיפש, וביזנס זה ביזנס".

ברם הטפשות אצל עשיו הרבה יותר בולטת, שהרי התמורה שקיבל עבור הבכורה היא נזיד עדשים בלבד, ואילו אותו ערבי סעודי, לכל הפחות נשאר בידו המלון. וא"כ גדלה התמיהה! כיצד זה שעשיו הערמומי ששאל את אביו יצחק, כיצד מעשרין מלח ותבן. "כי ציד בפיו", נפל שולל תחת בצע התאוה של מעט מזון "האדום האדום הזה". ואי אפשר לומר ולמצוא נקודת זכות לעשיו. שאחזו בולמוס [מחלה מסוכנת שאוחזת באדם פתאומית, ושהוא רצון עז לאכול משהו עד כדי פקוח נפש.] וא"כ מדוע נלין עליו שהרי אנוס היה במחלת הבולמוס שדוחה אפילו יום הכפורים.

וכבר מצאנו תקדים לכך אצל דוד המלך שאחזו בולמוס וביקש לאכול לחם מאחימלך כהן הגדול, ונתנו לו למרות שהיה לחם קודש שאסור לזרים באיסור כרת. [שמואל א' כ"א] וכן מצינו במסכת יומא [יומא פ"ג, ב']. רבי יהודה ורבי יוסי היו מהלכין בדרך, אחז את רבי יהודה בולמוס ונטל בכח מאחד הרועים שעבר שם ככר לחם שלו להברות את נפשו, אשר במעשה זה נעשו שני דברים חמורים:

א) איסור גזילה. ב) חילול ה' גדול. אשר ע"כ ר' יוסי הוכיח אותו על מעשה זה באומרו, קיפחת את הרועה [נטלת את נפשו של הרועה]. אך מאחר ור' יהודה עשה מתוך פקוח נפש אונס [אחזתו בולמוס] רצה הקב"ה והביא את ר' יוסי למצב דומה. כשהגיעו לעיר תפס אותו בולמוס וכאשר נודע הדבר לבני העיר והשמועה התפשטה, הכינו לו כל העיר מאכלים ומעדנים. הגיב ר' יהודה חבירו. אני קיפחתי אדם אחד ואילו אתה קיפחת את כל העיר.

א"כ במה חטא עשיו? אנוס היה במחלת הבולמוס טענה זו נדחית על הסף. שאם כן אחזתו בולמוס, לא היתה כאן מכירה. כי העיסקה נעשית תחת השפעתה של המחלה, ושלא ברצון מכר את הבכורה. דומה הדבר למי שאחזתו בולמוס לאכול לחם ויבוא מאן דהו ויציע לו לחם בתנאי שירשום לו שיק על סך $1000, וודאי שזכותו לבטל את השיק. כי "בולמוס" חוסמת מבעליה את השליטה על מוחו, ומתוך אי שפיות מבצע את העסקה "ואנוס רחמנא פטריה".

ערך הדבר נמדד עפ"י התיחסותו של המוכר

כתב המהרי"ק [מובא באור החיים] אם אדם מכר מפני דוחקו וזלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה, כלומר דבר מה הידוע לכולם ששוויו מרובה וניכר הדבר שמפני דוחקו נאלץ לזלזל בערך הדבר אינו יכול לחזור בו מהמקח - שהרי ידע [שמכר בזול מאד] ומחל, עכ"ל.

דבריו הקדושים של המהרי"ק מלמדים אותנו שאדם מסוגל לעשות מתוך שיקול דעת ושפיות הדעת טעות מטופשת לאין ערוך, רק משום ולזולו לדבר שאז ערך הדבר נראה בעיניו זול ביותר, וכל זה קורה כאשר התאוה אוטמת את מוחו המציאותית. כפי שאמרו חז"ל "התאוה מוציאה את האדם מן העולם", ובאותו רגע למשל - הבכורה, שהיא תפקיד הכהן על כל הבטיו, והעולם הבא ביחד, נראה כחסר ערך ונזיד עדשים ערכו רב יותר. זוהי הטעות האופטית הנובעת מרגע של לחץ, פורקן התאוה.

ודבר זה עלול לקרות לצערנו לכל אחד באשר הוא. ניקח לדוגמא אברך, הלומד בכולל והנעדר מלימודו למשך כמה שעות של לימוד תורה שווה לערך אותו הסכום, אחרת לא היה נעדר וכהנה דוגמאות לרוב, ולא כאן המקום.

והנה ידע יעקב רגע זה אצל עשיו שניתן למשוך אותו לעסקת החיים, לקנות ממנו את העולם הרוחני, "העולם הבא", תמורת נזיד עדשים. כיצד ידע יעקב? הסכת ושמע: יום עצוב, יום קשה עובר על העולם בהלקח אאע"ה לבית עולמו. השמועה התפשטה בכל העולם.

הלוויתו תיערך היום! כל מלכי העולם ופטרוניה באים להשתתף בהלוויתו, כל קהל מעריציו לרבבותיו, אלו שנעזרו על ידו ואלה שהכירו בגדלותו באים היום לחלוק לו את הכבוד האחרון.

יעקב אבינו, שהיה מהדר אחר המצוות, נטל לעצמו את המצוה להכין בגופו סעודת הבראה לאבלים אשר על כן נמצא באותו הזמן במטבח של הבית מכין ומבשל את העדשים שהיה זה מנהג האבלים לאכול

שיש בהם סמליות של אבל, והנה דבר מוזר מאד נגלה לעיני יעקב, עשיו במקום להיות בהלוית סבו אברהם, בא הביתה. כל העולם הטריחו עצמם, ועשו דרך ארוכה להשתתף בהלוויתו של אב המון גויים. רבבות של אנשים זרים שאין להם כל קשר משפחתי לאברהם, חשו עצמם כמחוייבים ליטול חלק בהלויה ולחלוק לו את הכבוד האחרון. ואילו עשיו שהיה נכדו ממש, לא מצא לנכון להיות נוכח בהלויה, אלא לבקר בשעות קשות אלו במטבח הבית. עיניו החכמות של יעקב קלטו מיד שעובר על עשיו איזה טראומה קשה. והנה, כאשר ביקש עשיו מיעקב נזיד עדשים והשתמש בלשון "הלעיטני נא", היינו שתאוות העדשים כעת כל כך גדולה שדוחה את השתתפותו בהלוית סבו אברהם, הבין יעקב שנתפס עשיו לרגע שהוא שבוי טוטאלית לתאוותיו, והעולם לא קיים עבורו.

מיד ניצל יעקב רגע זה וביקש ממנו לקנות את "הבכורה" דהיינו "העולם הבא". כלומר את הבכורה בעד העדשים והעולם הבא תמורת העולם הזה, שאת כל ההנאות של העוה"ז יקבל עשיו. ואילו יעקב, תנטל ממנו הרשות ליהנות מהעולם הגשמי, העולם הזה. כי אם אך ורק מהעולם הרוחני בלבד. עשיו נענה מידית לעסקה, כי ברגע זה הבכורה והעולם־הבא לא נראו בעיניו כשווי ערך, מחמת זלזולו בערכים מקודשים. וכפי שנאמר: "ויעקב נתן לעשיו לחם ונזיד עדשים ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשיו את הבכורה". [כ"ה, ל"ד] וכשם שהבאנו בשם המהרי"ק, מאחר ועשיו זלזל בבכורה, היינו שבעיניו היתה הערכתו לבכורה כפי ערך אכילת העדשים ע"כ המכירה שרירה וקיימת כי ערך הדבר נמדד לפי התיחסותו של המוכר.

והנה חלפו הימים, ועשיו שב הביתה מיום ציד קשה, עייף ועצבני ולאזניו מתגנבות קולות של שמחה וצהלה הבאים מכיוון הבית. מחיש הוא את צעדיו לעבר הפתח, ומה הוא רואה? שומו שמים! יעקב אחיו יושב עם חבורת אברכים, סמוך לשולחנות המלאים בכל טוב, שרים בהתלהבות והשמחה בוקעת רקיעים. עשיו שעומד להתפלץ בכל רגע, מסמן באצבעו ליעקב שיצא לרגע החוצה. ואז הוא שאל אותו לשמחה זו מה היא עושה ?והרי מכרת לי את ההנאות של העולם הזה? ויען יעקב. אין זו שמחה חומרית של העולם הזה, אלא שמחה רוחנית מעין העולם הבא, אנו סיימנו מסכת-ברכות וזוהי מסיבת הסיום. לשמחה של גומרה. עשיו אמנם בליבו לא שש, אך נסתמה טענתו.

באחד האמשים חוזר עשיו לביתו מהקאזינו [בית הימורים] סר וזעף על שהפסיד סכום כסף גדול. נכנס הביתה להתפרקד על הכסא, אך העגמת נפש מדירה את מנוחתו. והנה מבחין הוא באחיו יעקב בחדר הסמוך, כשהוא רוקד ומחולל סביב השולחן העמוס ספרים, כשמאור פניו צוהלים מחדוות הלימוד, מה זה? יעקב? חדל לרקוד. מדוע הנך שמח עתה? לא חג ולא חודש.

לאחר יגיעה קשה מצאתי סוף סוף ישוב נאה לתמיהה שהיתה לי על הגמרא, ענה יעקב. זוהי שמחה מעין עולם־הבא. כמובן שתשובה זו לא שחררה את עשיו מכבלי היגון ואנחה, בראותו את אחיו שש ושמח כל הימים, ואילו הוא אסור בכבלי השיעבוד לתאוות העוה"ז, המניבים לו אך ורק צער ועגמת נפש, עד למרה שחורה.

כך בכל יום מצא את אחיו יעקב עסוק בשמחה אחרת. פעם בסעודת ברית מילה, פעם בפדיון הבן ופעם בסיום מסכת או ש"ס, בקיום מצוות עשה וכו'. בקיצור לאט לאט החל עשיו לתפוס, כי נפל שדוד ומנוצח, וכי העולם הבא, הוא לא רק לאחר המוות אלא גם בעוה"ז. ניתן להנות ולהתענג מהעולם הבא "מעין עולם הבא יום שבת מנוחה".

מספרים על הגרא"מ שך זצ"ל בצעירותו, באחד הלילות הקפואים בירושלים המושלגת ראוהו רוקד בהתלהבות בחצרו של מרן הגרי"ז מבריסק, ולא שת לבו לכפור ששרר. כששאלוהו לשמחה מה זו עושה? השיב: שבתי כעת מביתו של מרן הגרי"ז מבריסק, לאחר שאמר לי סברא נהדרת ליישב תמיהתי ואיך לא אשמח?!

אולם רגע של תאוה חסמה את שכלו של עשיו כשההתחלה היתה ביזוי הבכורה. והנה לא ארכו הימים, כאשר נקלטו היטב הדברים במוחו של עשיו, "ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד" [כ"ז, ל"ד] אבל אין מה לעשות, עסק זה עסק וטיפש נשאר טיפש.

(בנאות דשא – רבי דוד שניאור שליט"א)

הגאון רבי רחמים יוסף פראנקו, הרב החרי"ף, ראב"ד חברון בעל שו"ת "שערי רחמים" זצ"ל

נולד בשנת ה'תקצ"ה באי רודוס (יוון). מילדות ניכר בכישרונותיו, שקד על לימוד הלכות ופוסקים, למד שפות: טורקית וצרפתית. בהגיעו לגיל 18 הוסמך לרבנות ומונה כסופר בבית הדין הגדול, נשא לאשה את בתו של ראש הישיבה (ר' רפאל יצחק ישראל), בשנת ה'תרכ"ו עבר להתגורר בליוורנו (איטליה) וכיהן כחבר בבית הדין. בשנת ה'תרכ"ח החליט לעלות לארץ ישראל, התגורר בירושלים והתקבל כחבר בבית הדין. בשנת ה'תרל"ג נשלח כשד"ר מטעם הכולל הספרדי בירושלים לטורקיה ואוסטריה. בשובו עבר להתגורר בחברון אך היות ולא הסכים להתגורר בחצר היהודים, התיישב מחוץ לעיר ועודד תושבים נוספים להעתיק את מגוריהם מחוץ לתחומי הגטו. כיהן כראב"ד ובשנת ה'תרל"ו יצא שוב כשד"ר מטעם כוללות חברון לאלג'יר, טוניס ולוב ובשנת ה'תרל"ח החל לכהן כרב ראשי לעדה הספרדית בחברון. בשנת ה'תרמ"א נפטר בנו הבכור (ר' בן ציון) אשר היה בגיל 23 ובשנת ה'תרמ"ד השיא את בתו עם בנו של ר' מרדכי חסון.

בשנת ה'תרנ"ג הקים בעיר חברון בית רפואה בשם "חסד לאברהם" [כיום "בית הדסה"] אשר העניק את שירותיו לתושבי העיר היהודים והערבים ללא תשלום.

במהלך מאורעות ה'תרפ"ט נרצחו בתו וחתנו (ר' חנוך חסון), אשר כיהן כחבר בית הדין בחברון. כאשר החלו הפרעות ביום שבת שב לביתו מתפילת שחרית בנץ ולמד עד שזוגתו תתעורר ותתפלל אולם כאשר שמע את הזעקות בחצרו וראה את המתרחש העיר את אשתו וביקש שמיד תיטול את ידיה על מנת שיקיימו מצווה חשובה טרם ירצחו אותם - לקדש על היין ולאכול סעודת שחרית של שבת. תוך כדי הסעודה הגיע אנגלי לחלץ אותם ושני חיילים ליוו אותם במכונית צבאית לביתו של ר' שאול צדקה בירושלים.

בשנת ה'תרס"ב השיב את נשמתו ליוצרה, עם הגיע הידיעה לירושלים הכריזו על ביטול ממלאכה ובאו לחברון יהודים ומוסלמים להשתתף בהלוויה. מספריו: ● אות לרחמים ● ויצבור יוסף ● שערי רחמים: שו"ת (ק)